

พระราชวังบวรสถานมงคล

พระราชวังบวรสถานมงคล

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๕๖

คำนำ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น พระองค์และสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ทรงนำประเทศเข้าสู่ช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟูบ้านเมือง ทรงเห็นความสำคัญของการสถาปนาพระนครและพระราชวังแห่งใหม่ โดยทรงโปรดให้สร้างพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง และพระอารามที่งามวิจิตร ขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พร้อมๆ กับการขุดคูคลอง ก่อกำแพงเมือง ป้อมปราการ และประตูเมือง ตามคติความเชื่อเหมือนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาราษฎร์ เมื่อการก่อสร้างพระนครใหม่แล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๓๒๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการฉลองพระนคร แล้วพระราชทานนามว่า “กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์” อันเป็นสัญลักษณ์แห่งยุคใหม่ของสถานที่ที่จะเจริญรุ่งเรืองเป็นหลักของบ้านเมืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรสืบมาจนทุกวันนี้

พระบวรราชวัง หรือพระราชวังบวรสถานมงคล หรือสิ่งที่เรียกกันติดปากเป็นสามัญว่า “วังหน้า” จึงเป็นสถานที่หนึ่งที่ยังคงงามวิจิตร และเป็นดั่งตำานอันแสดงให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ และสะท้อนให้เห็นรากฐานทางวัฒนธรรมของประเทศในยุครัตนโกสินทร์ที่น่าสนใจ ควรที่ชาวไทยทุกคนจะได้ทำความรู้จักเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในมรดกทางศิลปกรรมของชาติแห่งนี้

หนังสือ “พระราชวังบวรสถานมงคล” นี้ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบหมายนักวิชาการของกรมศิลปากรให้ร่วมกันจัดทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่อยากให้ผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ได้ทราบถึงประวัติ วิวัฒนาการของ “วังหน้า” และร่วมชื่นชมภาคภูมิใจ ในสถาปัตยกรรมอันวิจิตรที่ยังคงอยู่ให้สัมผัสและจับต้องได้

หนังสือ “พระราชวังบวรสถานมงคล” มีเนื้อหาประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของพระราชวังบวรสถานมงคล เรื่องของภูมิสถานและที่ตั้งของพระบวรราชวัง อาคารและสิ่งปลูกสร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ ซึ่งได้แก่ พระที่นั่งศิวโมกชพิมาน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ หมู่พระวิมาน หอแก้วศาลพระภูมิ และกำแพงวังหน้า อาคารและสิ่งปลูกสร้างสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งได้แก่ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย และพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทราวาส (วัดพระแก้ววังหน้า) อาคารและสิ่งปลูกสร้างสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้แก่ พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ พระที่นั่งมิ่งมงคลภิเษก ตำหนักแดง และแก่งนุกิจราชบริหาร

กรมศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “พระราชวังบวรสถานมงคล” นี้จะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญต่อการศึกษาหน้าประวัติศาสตร์ของพระบวรราชวัง (วังหน้า) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ในแง่มุมต่างๆ สืบไป

(นายเอนก สีหามาตย์)
อธิบดีกรมศิลปากร

สารบัญ

คำนำ	๓
บทนำ	๗
พระราชวังบวรสถานมงคล : ที่ตั้งและอาณาบริเวณ	๓๘
สถาปัตยกรรมสกุลช่างวังหน้า	๔๘
พระราชมณฑียรสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้าง สมัยรัชกาลที่ ๑	๕๖
พระที่นั่งศิวิไลย์	๕๗
พระที่นั่งพุทไธสวรรย์	๖๙
จิตรกรรมพระที่นั่งพุทไธสวรรย์	๘๙
หมู่พระวิมาน	๑๒๓
หอแก้วศาลพระภูมิ	๑๓๗
กำแพงวังหน้า	๑๓๘
พระราชมณฑียรสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้าง สมัยรัชกาลที่ ๓	๑๔๐
พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย	๑๔๑
วัดบวรสถานสุทธาวาส	๑๖๕
ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง	๑๗๕
พระราชมณฑียรสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้าง สมัยรัชกาลที่ ๔	๑๘๔
พระตำหนักแดง	๑๘๕
พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์	๑๙๕
พระที่นั่งมิ่งเกล้าภิเษก	๒๐๙
แก่นุกิจราชบริหาร	๒๑๕
บทสรุป	๒๓๔
บรรณานุกรม	๒๔๑

